

EĞİTİM DEĞERLERİ AÇISINDAN ÇOCUK KİTAPLARI

Öğr. Gör. Dr. Kelime ERDAL

kelime@uludag.edu.tr

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Görükle-BURSA

Özet

Çocuklar, toplumların geleceği açısından son derece önemli bireylerdir. Toplumların geleceklerinin sağlam olması, çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum içinde bulunmaları, dolayısıyla sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları ile mümkündür. Her açıdan gelişme döneminde olan çocuğa verilen eğitim, içinde yaşayacağı ve bireyi olacağı toplumun şekillenmesi açısından son derece önemlidir.

Çocuk, yaşadığı çağı, içinde bulunduğu toplumu ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını eğitim ile öğrenecektir. Kişilik gelişiminde edindiği ilk birikimler etkili olacaktır. Bu noktada çocuk edebiyatı ayrı bir önem taşımaktadır. Algı ve görsellik açısından son derece etkili ve kalıcı olan edebiyat eserleri; oyalayıcı, eğlendirici ve öğretici özellikleri bir arada bulundurur, çocukların yakın ve uzak çevrelerini tanımalarına olanak sağlar. Daha da önemlisi çocuk, okuduğu kitaplar aracılığıyla kendini tanır.

İnsan hayatında büyük öneme sahip olan kitaplar, çocukluk döneminden itibaren etkili olmaya, bireyin hayatına girmeye başlamaktadır. Çocuğun duyarlı bir düşünce yapısına sahip olmasının nitelikli kitaplarla gerçekleştirilebileceği bugün artık tartışmasız kabul edilmektedir. Bir milletin çocuk edebiyatına ait ürünleri, o milletin nasıl bir gelecek istediği ile yakından ilgilidir. Çocuğa verilmesi gereken pek çok olumlu duygu, davranış şekli ve toplumsal değer, edebî eserler aracılığıyla daha kalıcı olarak verilebilir.

Araştırmada, çocuk kitapları içerdikleri eğitim değerleri açısından incelenecek, edebiyat eserlerinin eğitimdeki yeri ile ilgili sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, eğitim, çocuk edebiyatı, çocuk kitapları

THE IMPORTANCE OF CHILD BOOKS IN EDUCATION

Abstract

Children are very important individuals for the future of societies. Ensuring that the future of societies is strong is possible only by the help of children are in concordance with themselves in mental, physical, and social respect, as well as with their environment, and thus, by having a healthy personality. Educating the child who is in the developmental stage is of utmost importance in every aspect since this affects the formation of the society to which s/he will belong and live in.

The child would learn the stage, the society, and her/his place in this society that s/he lives in by means of education. First experiences gained during her/his personality development will be effective. At this point, child literature has a significant importance. Literature pieces, which are very effective and long lasting in the sense of perception and visualization, contain diverting, amusing, and educating features all together, and enable children to learn about their close and far environments. Moreover, a child learns about herself/himself through the books s/he reads.

Books, which have a great importance in man's life, begin to be effective from the childhood and enter individual's life. Today it is accepted without any doubt that a child might have a sensitive thinking structure only by qualitative books. A nation's pieces of child literature are closely related to the kind of future the nation desires. Many positive senses, behaviours, and social values that should be given to a child might be more permanently given by literal works.

In the study, books are going to be evaluated in respect of the values they contain, and conclusions are going to be reached according to the place of literature works in education.

Key words:Child, education, child literature, child books

Giriş

Öğrenme, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Ancak çocukluk ve gençlik süreci, eğitimin yoğun ve etkin olduğu dönemlerdir. Bu dönemlerde verilen eğitim, çocuğa ve gence toplum içinde insanlarla uyum içinde yaşama becerisi kazandırmaya, başka bir deyişle yaşama sanatını kazandırmaya yöneliktir. Ayrıca, toplumlar arasında sosyal sürekliliği sağlayan en etkin güç, eğitimidir. Çocuğa toplumsal değerler, insan, aile, birey ve yurttaş olma bilinci, kısacası, kültür birikimi, eğitim yoluyla kazandırılabilir. Kitaplar, çocuğun askıda kalan eğitsel donanımını etkili biçimde sağlayabilme gücüne sahiptir.

Gelişme ve yetişme çağındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyata “Çocuk Edebiyatı” diyoruz. Edebiyat, çocuğun zevk ve güzellik duygusu bakımından gelişmesine zemin hazırlar. Çocuk edebiyatı, eğitici yönüyle de öne çıkan bir edebiyattır. Doğrudan doğruya çocuğu eğitmek amacıyla vücuda getirilmese de çocukta olumlu etki ve izlenimler bırakmayı hedefler (Şişek, 2002: 32). Özellikle okul öncesi dönemde çocuğa kazandırılması gereken pek çok değer kitaplarla yansdığı görülmektedir.

Çocuk kitaplarında eğitsellik kaçınılmazdır. Özellikle gelişmekte olan toplumlarda, eğitsel öğeler sadece kitaplarda değil, yaşamın her konumunda yer almak durumundadır. Çünkü eğitimle çocuğa, dünyanın en zor uğraşı olan yaşama sanatıyla ilgili ipuçları sunulmaktadır. Eğitim, yaşama ve çocuk arasında bir tür göbek bağı işlevi görmektedir. Eğitim kaygısı güdülmeyen çocuk kitabı yazmak, ülkemiz açısından lüks bir eylemdir (Dayıoğlu, 2000: 523). Her edebiyat eseri hitap ettiği kişilere bir mesaj verir. Sanatçı, duygu ve düşüncelerini paylaşmak üzere onu kendine özgü ifade biçimiyle ve çeşitli biçimlerde ortaya koyar (Yalçın ve Aytaş, 2003: 45). Ailenin ve okulun verdiği eğitimi destekleyen ve tamamlayan çocuk kitaplarıdır.

Eğitim değerlerine yer veren çocuk kitaplarının kullandığı üslup çok önemlidir. Kitaplarda, yoğun bir öğretme ve bilgi verme hedeflenirse çocuk, kitaptan sıkılabilir. Eğer çocuk kitapları okul kitaplarının yerini almaya kalkar, kendini yardımcı ders kitabı gibi duyumsatırsa daha o yaşlarda çocuk yitirilmiş olur. Özellikle okuma alışkanlığı olmayan bir toplum için bu büyük bir hatadır. Okuyor gibi görünüp okumayan çocuklar ileride de okumazlar. Okuyan bir toplum isteniyorsa, her yapıtta sanki okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışılmış gibi kahramanlar ve konular özenle seçilmelidir. Çocuk, öğretilenin ayırımına varmadan öğrenmelidir. Çocuğu yaşamın içinde yakalayıp yaşama sıkı bağlılığından yararlanarak konuların içine çekmeli, kahramanlarımızı sevdirmeliyiz. Çocuk, sever ve ilgi duyarsa okur. En önemlisi, çocuk okuru olamayan bir toplumun büyük okuru da olmaz (İzgi, 2000: 523). Yoğun olarak bilgi veren ders kitaplarından sıkılan çocuğun okuyacağı edebiyat kitabı da açık açık öğüt verme ve eğitmeyi hedeflerse kitap, cazibesini kaybedecektir. Çocuk kitaplarında çocuklara verilmek istenen olumlu duygular ve kazandırılmak istenen davranış biçimleri kitabın doğal akışı içinde verilmeli, çocuk sıkılmamalıdır.

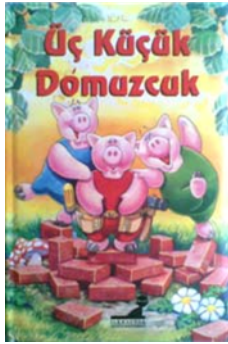
Duygular, değer yargıları, anlayış tarzı, kişiliğin parçalarıdır. Çocuk kitapları, tüm bunların şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Kitaplar, içerik ve tema aracılığıyla çocuğun öz kavram ve öz saygı gelişimini de destekler (Çakmak-Güleç ve Geçgel, 2005: 35). Çocuk kitaplarındaki temler değerlendirildiği zaman üzerinde durulması gereken iki önemli husus, yazarın hayat ve toplum hakkında ne iletmek istediği ve bu iletinin çocuklara uygun olup olmadığıdır. Çocuğa uygun olan her his, çocuğun anlayabileceği her olay çocuk

eserlerine konu olabildiğine göre çocuğun anlayabileceği, ona uygun her mesaj da rahatlıkla verilebilir (Sınar-Çılgın, 2007: 79). Çocuk kitaplarında sıklıkla işlenen değerler, aynı zamanda iyi bir insan olmanın gerektirdiği olumlu niteliklerdir. Böylece, çocuk kitaplarının çocukları iyi bir birey olarak hayata hazırlamayı hedeflediği de söylenebilir.

1. Çalışkanlık, İyilik Yapma, Yardımlaşma

Çocuklar için yazarların amacı eğlendirmek, öğretmek ya da geliştirmek olabilir. Amaç her ne olursa olsun, çocuğa daha iyi bir yaşamın temel taşlarını tanıtmak ve çocuğu o yaşama, bir başka deyişle “ideal bir dünyaya” ulaştırmaktır. Çocuk, o ideal dünyanın bir parçası olacak, onu gerçekleştirecektir. Bunun için kendinden beklenen rolün gerektirdiği karakter özelliklerine sahip olmalıdır. Dolayısıyla yazarlar, kitaplarındaki kahramanları ideal dünyayı gerçekleştirmek için gereken karakter özellikleriyle donatırlar (Ural, 2006: 897).

Çocuklar, genellikle sabahları erken kalkmayı ve okula gitmeyi istemezler. Akşamları geç yatmayı isteyen çocukların sabah uyanmaları zordur. Çocuk kitaplarında, önce bu konuda sorun yaşayan kahramanlar, daha sonra erken yatarak sorunu çözerler. Bu kahramanlar, erken kalkıp okullarına isteyerek gidince daha başarılı olurlar. Tay Yayınlarından çıkan *İki Çalışkan Öğrenci* adlı kitapta, çalışkan ama sabahları erken kalkmayı sevmeyen, annesinin ısrarıyla uyanan Tombiş adlı bir tavşanın maceraları anlatılmaktadır. Erken kalkmak için erken yatmaya başlayan Tombiş’in annesi, o uyuduktan sonra Tombiş’i sevgiyle seyrederek. Kitapta, anne ile yavrusu arasında yoğun bir sevgi bağının olduğu vurgulanmakta ve bu bağın, yavrunun çalışkan olmasındaki etkisi üzerinde durulmaktadır.

Kimi zaman tembellerin başına gelen kötü bir olay, onların ders almalarına ve değişmelerine yol açmaktadır. İlk Kaynak Yayınlarından çıkan *Üç Küçük Domuzcuk* adlı kitapta, üç küçük domuzcuk, annelerinden izin alarak kendilerine ev yapmaya giderler. Çok tembel olan en küçük domuzcuk, samandan bir ev yapmış hemen dinlenmeye çekilmiştir. En büyük domuzcuk, kardeşine evini sağlam yapmasını, kurdun gelip onu yiyebileceğini söylese de umursamamıştır. Ortanca kardeş de uyarılara aldırmadan tahtadan bir ev yapmıştır. En büyük ve çalışkan domuzcuk, tuğladan, çok dayanıklı bir ev yapmıştır. Onları uzaktan izleyen kurt, hemen evleri sağlam olmayan tembel kardeşlere saldırmıştır. Korkuyla ağabeylerinin evine sığınan iki kardeş, bu sağlam evde güvencedirler. Çalışkan domuzcuk çalışkanlığının faydasını görürken, tembeller derslerini almışlardır. Burada hem büyüklerin sözünü dinleme hem de çalışkan olma mesajları verilmektedir.

Çalışkanlık, insanların beklentilerinin gerçekleşmesinin ilk adımı olabilir. Para kazanmak için çalışmak gerekir. Timaş Yayınlarından çıkan *Gizli Hazine* adlı kitapta,

çalışkan bir çiftçinin üç oğlu vardır. Bu çocuklar, babalarının bin bir özenle yetiştirdiği bahçede çalışmayı sevmezler. Vakitlerini eğlenerek geçiren bu kardeşler çok tembeldirler. Ağır bir hastalığa yakalanan ve öleceğini anlayan çiftçi, emek verdiği bahçenin yok olmaması ve çocuklarının da oradan para kazanması için onlara bahçede gizli bir hazinenin gömülü olduğunu söyler. Çocuklar, babaları ölünce onun yetiştirdiği asma bahçesindeki hazineyi aramaya başlarlar. Gece gündüz bahçenin her yerini kazarlar. Kısa bir süre sonra yağın yağmurun da etkisiyle, asmalar eskisinden fazla üzüm verir. Çocuklar, bu ürün artışının sebebinin verdikleri emeğin sonucu olduğunu anlarlar. Üzümleri satarak çok para kazanırlar. O günden sonra asıl hazinenin çalışmak olduğunu fark eden çocuklar, başlarından geçen bu olayı başta çocukları olmak üzere herkese ibret olsun diye anlatırlar.

Yardımsaverlik, çocuk kitaplarında işlenen önemli bir davranış biçimidir. Zor durumda olana yardım etme, iyi insanların sahip olduğu bir erdemdir. Polat Kitapçılıktan çıkan *Yardımsaver Kirpi* adlı kitabın kahramanı ayı, kendisine yuva olarak seçtiği mağarada diğer hayvanlar tarafından rahatsız edilmektedir. Onun bu sorununa yardımsaver bir kirpi çözüm bulur. Kirpi, ayının yuvasına yatar ve onun üzerine oturan hayvanlar iğneler batınca kaçarlar. Ayı, artık yuvasında rahattır, ona yardım eden kirpi ise zor durumda olan birine yardım etmenin sevincini yaşar. Kitaplarda, genellikle “iyilik yapan iyilik bulur” mesajı verilerek çocuklar iyiliğe yönlendirilmektedir. *İyiliksever Tavşan* adlı kitapta, herkese iyilik yapan, çalışkan, zor durumda olana yardıma koşan bir tavşan hastalanır. Bu tavşanın yuvasında hiç yiyeceği yoktur. Arkadaşları onu doktora götürür, her gün birisi tavşanın yanında kalır, tavşanı iyileştirirler. Nesil Çocuk Yayınlarından çıkan *İyi Kalpli Küçük Fare* adlı kitapta, tuzağa düşen küçük yaban kedisinin farenin yardımıyla kurtulması anlatılır. Ona teşekkür eden yaban kedisini, kış boyu yetecek kadar peynir verir arkadaşına. Böylece fare yaptığı iyiliğin karşılığını almıştır. Farenin, kedi tarafından yenilme tehlikesine rağmen iyilik yapması ve düşman olarak bilinen hayvanların dost olarak çizilmesi anlamlıdır.

Yardımlaşma kimi zaman karşılıklı bir ihtiyaç gidermeyi de beraberinde getirmektedir. Ercan Dinçer’in yazdığı *Mumi Yardımlaşıyor* adlı kitapta Mumi, balı çok seven bir ayıdır. Mumi, bir sabah bal ararken güzel bir çiçek bulur. O sırada arı da bal yapacak çiçek aramaktadır. Aralarında anlaşarak ayıcık bal yapması için çiçeği arıya verir. Arı nefis bal yapar. Mumi, balı iştahla yer. İki arkadaş o günden sonra yardımlaşarak mutlu yaşarlar.

Bazı kitaplarda da iyiliğe iyilikle karşılık verme okuyucunun yorumuna bırakılmıştır. La Fontaine Masallarından seçilen *Kurt ile Leylek* bu tarz bir fabl örneğidir. Kurdun biri et yerken boğazına kemik takılır. Bu yüzden soluk alamayan ve ölüm tehlikesi geçiren kurdun imdadına leylek yetişir. Gagasıyla kurdun boğazındaki kemiği çıkararak leylek, bunun

karşılığında kurttan ücret ister. Kurt, ağzının içindeyken kafasını yemediğine dua etmesini söyleyerek onu yanından kovar: “*Haydi defol buradan ve bir daha gözüme görünme!*” Burada kurdun davranışı son derece yanlıştır. Kurdun leyleğe teşekkür etmek bir yana, onu kovması kaba bir davranıştır. Leyleğin de iyiliğine karşılık istemesi eleştirilebilir. Gerçek hayatta iyilik yapan her zaman iyilik bulmasa da bir çocuk kitabında iyiliğe böylesine bir karşılık verilmesi doğru değildir. Her birey, iyilik olgusunu oluşturan sevgiyi, hoşgörüyü, saygıyı, doğruluğu, yardımseverliği kişiliğinin bir parçası olarak görmelidir. Ayrıca tüm bireyler kendilerini insanlığa ve onun geleceğine karşı sorumlu hissederek, bu konuda çatışmaya girmeden, işbirliği ve uzlaşma içinde çalışmalı, bu konuda gerekli adımları atmalıdır (Uçar, 2006: 489). Çocuğun eğitiminde küçük yaşlardan itibaren etkili olması gereken kitapların da gerekli duyarlılığa sahip olması yerinde olacaktır.

2. Başkasına Özenmeme, Elindeki ile Mutlu Olma

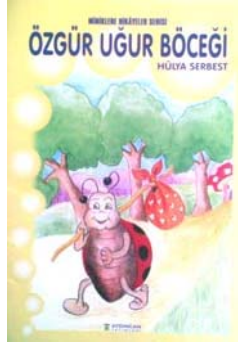
İnsanın sahip olduğu yetenek ve güzelliklerin farkında olması, özgüveni açısından çok önemlidir. Kendini beğenmeyen, hep başkası gibi olmayı düşleyen kişinin mutlu olması çok zordur. Halinden memnun olmama, yapılan işlerde başarısızlığı beraberinde getirebilir. Çocuk kitapları da genellikle önce halinden memnun olmayan, ancak daha sonra kendi üstünlüklerinin farkına varan karakterleri anlatır. Kitabın kahramanı, bunu yaşadığı olumsuz bir tecrübe sonunda fark eder.

Nesil Yayınlarından çıkan *Masal Gemisi* adlı kitapta yer alan Salyangozun Derdi adlı masalın kahramanı salyangoz, renkli kanatları olan kelebeklere özenmekte, kabuğunu gereksiz görmektedir. Kelebek, kendilerine bu kadar çok özenen salyangoza, kabuğunu boyatmayı önerir. Salyangoz, kabuğunu rengârenk boyatınca çok mutlu olur. Birlikte gezerken başlayan yağmur, kelebeği zor duruma düşürürken, kabuğuna çekilen salyangoz hiç ıslanmamış, sırtında bir yük gibi gördüğü kabuğunun içine çekilmiş ve onun değerini anlamış, mutlu olmuştur. Sadiye Akay’ın yazdığı *Yavru Tavşanın Düşü* adlı kitap, benzer bir temayı işlemektedir. Rüyasında başka hayvanlara özenen yavru tavşan, rüyasını annesine anlattığında annesi ona, başkalarının yaptığı her şeye özenmemesini, bu yüzden başına bela gelebileceğini söyler. Yavru tavşan, annesinin bu öğüdünü ömür boyunca unutmaz. Nuran Turan’ın yazdığı *Mevlana İnternette* adlı kitapta da insanlara özenen bir ceylanın başına gelenler anlatılmaktadır. Ceylan, yaşadığı olumsuzluklar sonucunda yaşadığı yerin kıymetini anlar.

Sahip olduğu keçilerle mutlu olan ama daha fazla keçi sahibi olmak isteyen bir çobanın anlatıldığı ve Timaş Yayınlarından çıkan *Çoban ile Keçiler* adlı kitapta, elindeki değerini bilmenin önemi yanında, açgözlü olmanın zararı da vurgulanmaktadır. Çoban bir gün çayırda dağ keçileri görür ve onları da sürüsüne katmak için sevip okşar. Zamanının çoğunu, kendisine alışınlar diye dağ keçilerine ayıran çoban, akşam olunca dağ keçilerini de sürüye

katıp ağıla götürür. Ertesi gün çıkan fırtına yüzünden keçileri ağılda besleyen çoban, kendisine daha çok bağlansınlar diye, dağ keçilerine daha fazla su ve yem verir. Fırtına dindiğinde dışarı çıkan dağ keçileri, dağa doğru yönelirler. Çoban, “onlara çok iyi baktığını” ve kendisiyle kalmaları gerektiğini söylediğinde dağ keçileri, “kaç yıllık keçilerini kendilerini görünce unutan iyilikbilmez çobana güvenemeyeceklerini” söylerler. Çoban, yaptığı hatayı anlar, bir daha da sürüsü az olduğu için üzülmemeye, halinden mutlu olmaya karar verir.

Erdirinç Akbaş’ın yazdığı *Özgürlük Meraklısı Otobüs*, içinde bulunduğu ortamdan sıkılmayı farklı boyutta işleyen bir kitaptır. Şehirlerarası yollarda çalışan ve aynı zamanda yakın arkadaş olan iki otobüs vardır. Bu arkadaşlardan biri, yaşadığı hayattan sıkılmış, aynı yollarda gidip gelmekten bıkmış ve arkadaşına uzaklara gideceğini söylemiştir. Arkadaşı, bilinen yollarda yolculuk yapmanın daha güvenli olduğundan bahsetse de, özgürlük meraklısı otobüs kararını

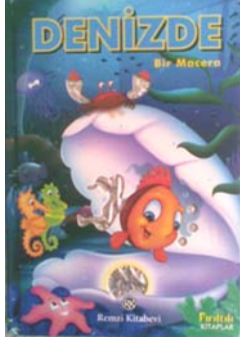

değiştirmemiştir. Bir müddet özgürlüğüne sevinen otobüsün mutluluğu, tekerleğinin patlamasıyla son bulmuştur. Kimse ona yardım etmemiş, otobüs kendini çok kötü hissetmiştir. Pişmanlık içinde arkadaşının yanına dönen özgürlük meraklısı otobüs, bir daha bildiği yerden ayrılmayacaktır. Hülya Serbest’in yazdığı *Özgür Uğur Böceği* adlı kitabın kahramanı olan uğur böceği, tek başına evden ayrılmak ve arkadaş edinmek ister. Bir sabah gizlice evden kaçar. Arkadaş bulamadığı gibi yolda yürürken bir çukura düşer. Bir serçenin uzattığı sopa sayesinde içine düştüğü çukurdan kurtulan uğur böceği, ailesinin değerini anlar evine döner, anne ve babasına daha çok bağlanır. Tüm bu kitaplar aracılığıyla çocuklara içinde bulunduğu ortamda mutlu olma, kendi değerlerinin farkına varma ve özentinin yanlışlığı vurgulanmak istenmektedir.

3. Söz Dinleme

Çocuklar, kendileri ile ilgili kararlarda her zaman söz sahibi olmadıkları için kimi zaman büyüklerinin sözünü dinlemek durumunda kalabilirler. Çocuk kitaplarında çocuklarına öğüt veren ya da onları tehlikelere karşı uyarılar genellikle annelerdir. Öğüt veren kim olursa olsun, çocuk ilk etapta itirazla karşılık vermektedir. Büyüklerin sözü, *Kırmızı Başlıklı Kız* masalında olduğu gibi bazen unutkanlık sonucu dinlenmeyebilir. Tramvay Yayınlarından çıkan kitapta, hasta olan ninesine yiyecek götüren Kırmızı Başlıklı Kız’a annesi ormandan geçmemesini söyler ancak küçük kız, annesinin uyarılarını unuttur. Bir an önce gideceği yere varmak için ormandan gider ve kurtla karşılaşır, ölüm tehlikesi atlatır. Çocuk kitaplarında, söz dinlemediği için bir tehlike atlatan kahraman, genellikle kitabın sonunda söz dinlemenin önemini kavrar. Polat Kitapçılıktan çıkan *Arı Maya* adlı kitap, Kırmızı Başlıklı Kız

masalındakine benzer bir ders vermektedir. Bakıcısının uyarılarını unutan Arı Maya, ormanda gezerken kaybolur. Hava karardığında bakıcısı onu bularak kovana getirir. Maya, gerekli dersi almıştır: “O günden sonra Maya bir daha büyüklerinin sözünden hiç çıkmadı ve başına böyle olaylar gelmedi.”

Tek başına sıkılma ya da özgür olma isteği de çocuk kitaplarında söz dinlememeye sebep olmaktadır. Remzi Kitabevinden çıkan *Denizde Bir Macera* adlı kitapta, denizin derinliklerinde annesiyle birlikte yaşayan Mercan isimli balık, annesi yiyecek bulmaya gittiğinde evde çok sıkılır. Annesi, ona kendisinden izinsiz dışarı çıkmamasını öğütler. Ancak annesi evde yokken sıkılan Mercan, dışarı çıkar, köpekbalığı ile karşılaşır ve ölümden kaplumbağanın yardımıyla kurtulur. Nesil Yayınlarından çıkan *Masal Gemisi* adlı kitapta yer alan *Yedi Keçi Yavrusu* adlı kitapta anne keçi, evden çıkarken yavrularını kapıyı kimseye açmamaları konusunda uyarır. Annenin evden ayrıldığını gören kurt, keçinin evine gelir, yavruları kandırarak eve girer ve onları yer. Bu olay, yavrulara ders olur. Çocuk kitaplarında kahramanlar söz dinlemediklerinde büyük tehlikeler yaşarlar ancak bunların hepsinden bir şekilde kurtulur ve sonunda ders alırlar.

Nurşen Şirin’in yazdığı *Söz Dinlemeyen Yelkenli* adlı kitabın kahramanı uzun boylu ve gösterişli yelkenli, söz dinlemeyi hiç sevmez. Herkes deniz fenerinin önerileri doğrultusunda yol alırken, yelkenli onu küçümser: “Deniz feneri ne bilirmiş ki!... Sanki denizlerin kralı!... Niye her işimi ona sorayım? Canım ne isterse onu yaparım, derdi. Ve deniz fenerinin yanından merhaba bile demeden uzaklaşır.” Deniz fenerinin uyarılarını dinleyen gemiler pek çok tehlikeden kurtulurken, söz dinlemeyen yelkenli korsanların eline düşer, çok mutsuz ve pişmandır. Onu kurtaracak kimse yoktur. Kitap olumsuz sonla biter. Oysa özellikle okul öncesi dönem çocuklarına yönelik çocuk kitaplarında yaptığı hatadan pişmanlık duyan kahramanın içine düştüğü zor durumdan kurtarılması daha uygun olacaktır. İlköğretim ikinci kademe çocuklarına yönelik kitaplarda, hayatın gerçekliğini vermek amacıyla olumsuz sonlara yer verilebilir. Okul öncesi dönem kitaplarında ise hayatın gerçeklerinden önce çocuklara olumlu bir bakış açısı sunulması, çocuğun duygusal gelişimi açısından daha yararlı olacaktır.

4. Temiz Olma

Özellikle okul öncesi dönem düzeyindeki kitaplarda yoğun olarak vurgulanan temizlik, çocuk kitaplarında çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. Kişisel temizlik, yaşanılan evin, okulun, çevrenin temizliği, diş fırçalama, banyo yapma, el yıkama ve genel temizlik kuralları kitaplarda sık vurgulanan konulardır. Çocuk kitaplarında, insanların yaşadıkları çevreyi sorumsuzca kirlettiklerine dikkat çekilmektedir.

El yıkama, çocukların sahip olması gereken önemli bir alışkanlıktır. Pek çok hastalık insanlara, yıkanmayan ellerde bulunan mikroplarla bulaşmaktadır. Kitaplarda, özellikle dışarıda oynayan çocuk kahramanlar eve geldiklerinde el yıkamak istememektedirler. Birinin uyarısıyla ya da geçirilen bir hastalık sonucu kahraman pişman olmakta, el yıkamanın önemini kavramaktadır. Meyve ve sebzeleri yıkamadan yemek de sağlık açısından çok sakıncalıdır. Kahraman isimlerinin çocuğun dikkatini çekecek şekilde seçildiği ve Nurefşan Çağlaroğlu'nun yazdığı *Misimisi Ellerini Yıkıyor* adlı kitapta, Misimisi ve Pisipisi isimli iki kardeşin maceraları anlatılmaktadır. Bir sonbahar günü iki kardeş evlerinin bahçesinde çamurla oynarlar. Eve döndüklerinde kardeşlerden Pisipisi hemen banyoya koşar ve ellerini yıkar. Misimisi ellerini yıkamak istemeyince kardeşi, ellerini yıkamazsa hasta olabileceğini söyler ve ikna olan Misimisi ellerini yıkar.

Yiyeceklerin temizliği de çok önemlidir ve çocuklar bu konuda mutlaka eğitilmelidirler. Nurefşan Çağlaroğlu'nun yazdığı *Doktor Arı Cimcime* adlı kitabın kahramanı Uzunkuyruk, elma yemeyi çok seven bir maymundur. Bir sabah canı elma çeken Uzunkuyruk, hemen elma ağacına koşar ve elmaları yıkamadan yer. Karnını elmalarla dolduran Uzunkuyruk, bir süre sonra karın ağrısıyla kıvrım kıvrım kıvrır. Meyveleri yıkamadan yediği için mikroplar karnına kolayca girmiş ve onu rahatsız etmişlerdir. Karın ağrısı gittikçe artan Uzunkuyruk'un yardımına Doktor Cimcime yetişir. Doktor Cimcime, Uzunkuyruk'un vücudundaki mikroplardan kurtulmasının tek yolunun iğne yapmak olduğunu söyleyince Uzunkuyruk biraz çekinir ama yapacak bir şey yoktur. İğneden sonra iyileşen Uzunkuyruk, bir daha meyveleri yıkamadan yememe kararı alır ve bu konuda arkadaşlarını uyarır. Kitapta, çocukların korkulu rüyası olan iğne ile iyileşme yöntemi, verilen mesajın etkisini arttırmaktadır.

Diş fırçalama alışkanlığının çocuklukta kazandırılması önemlidir. Dişlerin düzenli olarak fırçalanması, tatlı yiyecekleri çok seven çocukların dişlerini çürümeye karşı koruyacaktır. Çocuk kitaplarında diş fırçalama üzerinde çok yoğun olarak durulmaktadır. Aziz Sivaslıoğlu'nun yazdığı ve iki sincap kardeşin başından geçen olayların anlatıldığı *İnci Gibi Dişler* adlı kitapta, sincap kardeşler ceviz yemeyi çok sevmektedirler. Büyük sincap, cevizleri taş ile kırarken, küçük sincap dişleri ile kırılmaktadır. Bir gün yine dişleri ile ceviz kırarken diş kırılan küçük sincap, acı ile eve gelir. Büyük sincap, dişleri ile ceviz kırdığı ve dişlerini fırçalamadığı için kardeşine kızar. Anne sincap, küçük sincabı diş hekimine götür. Diş hekimi, sincabın çürük dişine batan ceviz kabuğunu çıkarır. İki gün sonra tekrar diş hekimine giden sincabın dişine dolgu yapılır. Doktor, küçük sincaba dişlerine iyi bakmasını,

yemeklerden sonra ve yatmadan önce dişlerini fırçalamasını öğütler. Küçük sincap o günden sonra dişlerini düzenli olarak fırçalar, sağlıklı ve inci gibi dişlere sahip olur.

Başkasının diş fırçasını kullanmama da çocuğun dikkat etmesi gereken bir başka konudur. Mehveş Oltulu'nun yazdığı *Mumu Diş Fırçalıyor* bu konuyu işleyen bir çocuk kitabıdır. Kitabın kahramanı Mumu, annesinin sözünü dinleyen bir yavru tavşandır. Bir gün havuç yerken küçük bir havuç parçası dişinin arasına sıkışan Mumu çok acı çekmektedir. Annesi, Mumu'nun arkadaşı sincabın diş fırçasıyla bu havuç parçasını çıkarabileceklerini düşünür. Fakat sincabın annesi, başkasının diş fırçasını kullanmanın yanlış bir davranış olduğunu, bunun insanları hasta edebileceğini söyler ve Mumu'ya yeni bir diş fırçası hediye eder. Burada sincabın annesinin ağzından çocuklara mesaj verilmektedir: "*Sakin başkasının fırçasıyla dişlerini fırçalama. Bu hastalanmana sebep olabilir. Bundan sonra dişlerini her gün fırçalarsan, yemek parçaları seni rahatsız etmez, dişlerin bembeyaz olur.*" O günden sonra her gün dişlerini fırçalayan Mumu, hem sağlıklı dişlere sahip olur, hem de çok sevdiği havucu rahatça yer. Kitapta, başkasının diş fırçasını kullanma yönündeki önerinin, çocuğuna model olması gereken anneden gelmesi doğru değildir.

Çocukların sevmediği, onlara zor gelen bir başka alışkanlık da banyo yapmadır. Çocuk kitaplarında banyo yapmayı sevmeyen kahramanlar genellikle başkalarını uyarılarıyla temiz olmadıklarının farkına varmakta ve banyo yapmanın önemini kavramaktadırlar. Aline de Petingy'nin yazdığı *Cemile Banyo Yapmak İstemiyor* adlı kitabın kahramanı Cemile, boyunun kısılacağını düşündüğü için banyo yapmak istememektedir. Makinede yıkanan kazağı küçülmüş, yıllardır banyo yapan dedesinin de boyu kısalmıştır. Annesi, bunların banyo yapmakla ilgisi olmadığını anlatsa da Cemile'yi ikna edemez. Banyo yapmak istemeyen Cemile, çok kirlendiğini anlayınca banyoya gider ve kendi kendine temizlenmeye çalışır. Biraz su alarak yüzünü ve vücudunu siler, sonra da parfüm sürer. Cemile'nin parfüm zannederek üzerine sıktığı şey, böcek ilacıdır ve annesi onu görünce çok telaşlanır. Cemile de telaşlanır ve banyo yapmak ister. Kitapta, böcek ilacının çocuğun erişeceği yerde olması, çocuğun bunu üzerine rahatça sıkması ve bunun banyo yaparak çözüme kavuşacağı gibi yanlış bilgi ve davranışlar yer almaktadır. Kitabın kahramanı Cemile de banyo yapmanın insan sağlığı açısından önemini kavrayarak ikna olmamış, böcek ilacını üzerine sıktığı için banyo yapma kararı almıştır. Çocuk kitaplarında banyo yapmayı sevmeyen kimi zaman bir hayvandır. *Yıkanmayı Sevmeyen Kimi* adlı kitabın kahramanı yavru kanguru Kimi, banyo yapmayı hiç sevmez ancak sonunda o da banyo yapmayı kabullenir. Gülay Dokuzoğlu'nun yazdığı *Temiz ve Sağlıklı Olalım* adlı kitapta, vücudu temiz tutma üzerinde durulmuştur: "*Sağlıklı yaşayabilmek için temizliğimize dikkat etmeliyiz. Her gün su ve sabunla yıkanmalıyız. Böylece mikroplar barınamaz. Hem de temiz ve hoş kokarız. Saçlarımızı her gün*

taramalıyız. Ellerimizi tuvaletten önce ve sonra sabunlamalıyız. Ellerimizi yemekten önce ve sonra da sabunlamalıyız.”

Temizlik söz konusu olduğunda, kitaplarda mikroplara da değinilmektedir. Çocuk kitaplarında çoğunlukla olumsuz yönleriyle anlatılan mikroplar, pis yerlerde yaşar, konuşur, acıklar, yemek yer, insanların vücuduna girerek onları hasta etmek için fırsat kollar. Kitaplarda anlatılan mikropların ortaya çıkmaları ve sonrasında hayatta kalmaları çocukların temizliğine ne kadar dikkat ettikleriyle yakından ilgilidir. Şehriban Çetin’in yazdığı *Tike ile Pike* adlı kitapta, Tike ve Pike adlı iki mikrop arkadaş olurlar. Önceleri pis bir şehirde yaşayan ve mutlu olan bu iki arkadaş, şehirde yaşayan çocukların temizliğe önem vermeleriyle aç kalırlar, burada yaşayamayacaklarını anlarlar. Kitapta, çocuklara bilgiler de verilmiştir: “Bir mikrop önce iyi bir gözlemci olmalıydı:

**Çöplüklerde veya çöplere yakın yerlerde oynayan,*

**Temizliğine dikkat etmeyen,*

**Spor yapma alışkanlığı olmayan,*

**Yeterli, dengeli, düzenli beslenmeyen,*

**Açıkta satılan yiyecekleri tercih eden çocukları dikkatle seçmeli, onların vücutlarının içine girmeliydi.”*

İnsanların yaşadığı evi, sokağı, mahalleyi temiz tutması çok önemlidir. Bu da diğer temizlik alışkanlıklarında olduğu gibi küçük yaşlardan itibaren çocuğa verilmelidir. Çocukların odalarını temizlemesi, okulda ve sokakta yerlere çöp atmaması çevre temizliği duyarlılığını edinmenin ifadesidir. Çocuk kitaplarında çevreyi temiz tutma üzerinde durulmakta, çocuklar bu konuda eğitime çalışılmaktadır. Rainaud Jacqueline’in yazdığı *Ormanı Koruyalım* adlı kitapta, ormanda piknik yapan bazı hayvanlar, ormanı temizlemeden oradan ayrılırlar. Üstelik yaktıkları ateşi de söndürmemişlerdir. Bazı gönüllü hayvanlar ormanı temizler, etrafa yerlere çöp atılmaması için uyarı yazıları koyarlar. Ertesi gün ormana gelen piknikçiler yine aynı davranışları sergileyince hayvanlar, çevreye duyarsız hayvanlara bir ders vermek isterler. Ormana gelen piknikçileri hayalet kılığına girerek korkuturlar. Etrafi pis bırakan hayvanlar, perili zannettikleri bu ormana bir daha gelmemeye karar verirler. Ertesi gün ormana gelen insanları gören hayvanlar, onların da çevreyi kirletmesinden korkarlar. Fakat küçük bir çocuğun elindeki kâğıdı çöp tenekesine attığını görünce çok sevinirler. Ormanı temizlemeden ayrılanın sakıncaları, kitabın ana kahramanları Tonton ile Ponpon’un büyükbabasının ağzından dile getirilmiştir: “Çöpleri ortada bırakmak olacak şey değil. Şişeler, konserve kutuları, plastik torbalar kendiliğinden çürüyüp yok olmaz, doğaya karışmazlar. Bu böyle sürerse güzelim ormanımız çöplüğe döner.” Kahramanı hayvanlar da olsa hedef, çocukları eğitmek, onları çevre konusunda bilinçlendirmektir (Erdal, 2008). Çevre

konusunda duyarlı olmanın öneminin her geçen gün arttığı günümüzde, çocuk kitaplarının bu konuya değinmesi ve çocukları yönlendirmesi, geleceğimiz açısından hayati önem taşımaktadır.

5. Kibirli Olmama

Kibirli olma; kendini beğenme, insanın kendini başkalarından üstün tutması, büyülenmedir. Bunun tam tersi ise alçak gönüllü olmaktır. Kibirli insanlar toplumda sevilmezler, çok fazla arkadaşları yoktur. Kibirli olma insana bazen aşırı bir güven duygusu verebilir ve bu yüzden insan hata yapabilir. Çocuk kitaplarında kibirli kahramanlar genellikle üstün olduklarını iddia ettikleri konuda başarısız olurlar. Böylece alçakgönüllü olan kişi yüceltilir. Kendini beğenmenin kötülüğünü vurgulayan kitaplar, kendini beğenen kahramanın zor duruma düşmesiyle son bulur. Altın Kitaplardan çıkan *Tavşan ve Kaplumbağa* adlı kitapta, yavaş yürüdüğü için kaplumbağa ile alay eden tavşan, kaplumbağayı yarışa davet eder. Kaplumbağa da kabul eder. Ertesi gün yarış başlar. Tavşan sürekli kaplumbağanın önünde gitmektedir. Tavşan ara sıra dinlenmekte, yemek yemektedir. Kaplumbağa ise ağır ağır ilerlemektedir. Tavşan, “bu yarış nasıl olsa ben kazanacağım” diye bir ağacın altında uykuya dalar. Uyandığında kaplumbağa bitiş çizgisine varmak üzeredir. Yarışı kaybeden tavşan, alçakgönüllü olmanın önemini anlar, yaptığından utanır.

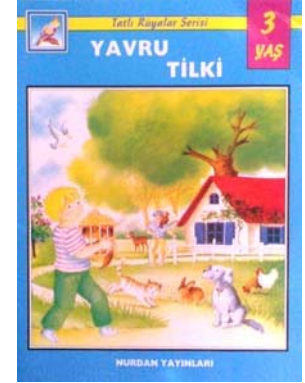

Aziz Sivaslıoğlu'nun yazdığı *Kendini Beğenmiş Balık* adlı kitapta, kendini çok beğendiği için çevresindeki arkadaşlarını beğenmeyen, başka arkadaşlar arayan balığın yaşadığı kötü olaylar anlatılmaktadır. Kırmızı balık kitabın sonunda pişman olur: “O kadar kendimi beğenmiştim ki, kimseleri istemedim. Bu yüzden de yalnız kaldım.” Kitapta kibirli balığın yanlış davranışları sonunda arkadaşsız kalması anlamlı bir cezalandırma yöntemidir. Arkadaşlığın önemi küçük yaşlardan itibaren çocuklara benimsetilmelidir. Timaş Yayınlarından çıkan *Meşe ile Saz* adlı kitap, benzer bir mesaj vermektedir. Kocaman gövdeye, uzun dallara, yeşil yapraklara sahip olan meşe, görüntüsünün heybetinden mutlu olur. Bu ağacın yanındaki su kamışı ise çok ufak ve zayıf bir bitkidir. Meşe, zayıf gövdeli ve ince yapraklı kamış ile dalga geçer, onu küçük görür. Kamış, büyüklüğü ile böbürlenen ve etrafındakileri küçümseyen meşeyi sevmez. Bir gün şiddetli bir fırtına çıkar ve meşeyi yerle bir eder. Kamış ise eğilerek kendini korur. Meşeyi gören kamış, ona üzülmeyle beraber, bunu hak ettiğini de düşünür: “Zavallı meşe! Çok büyüktü ama fırtına karşısında yenik düştü. Fırtına ondan güçlü çıktı. Keşke kendini o kadar beğenmeseydi. Başkalarını da küçümsemeseydi demiş.”

Kendini üstün gören her zaman fiziksel özellikleri üstün olan varlık olmayabilir. Bazı kahramanlar, tek bir konuda başarılı olsalar da bunu her alanda başarılı ve üstün olabilme olarak algılar ve hayal kırıklığına uğralar. Timaş Yayınlarından çıkan *Aslan ile Sivrisinek* adlı kitapta, ormanda herkesin korktuğu aslana tek kafa tutan sivrisinektir. Sivrisinek, diğer hayvanlara “aslandan korkmadığını, ondan güçlü olduğunu ispatlayacağını” söyler. Aslanı dövüşe davet eden sivrisinek, aslanın her yerine iğnesini batırır. Rahatsız olan aslan, onu yakalamaya çalıştıkça, pençesi ile kendini yaralar. Sivrisinek, tekrar böbürlenir. Böyle övünerek uçup giden sivrisinek, aniden bir örümcek ağına yakalanır. Onu bulunduğu zor durumdan kurtaran serçe, unutmayaacağı bir ders verir: “*Bir daha sakın kendini beğenme. Herkesin zayıf bir tarafı vardır demiş.*” İnsanlar arası ilişkilerde karşısındakinin zayıflığı ile alay etme ve sahip olduğu üstünlükleri ön plana çıkararak karşısındakini küçük görme, olumsuz yaklaşımlardır. Hiç kimse mükemmel değildir ve insan zaafı ve gücüyle bir bütündür. Bu gerçeğin küçük yaşlardan itibaren çocuklara anlatılması, onların yetişkin olduklarında kuracakları ilişkiler açısından önemlidir.

6. Hayvanları Sevmeye

Hayvan sevgisi, çocukların çoğunda küçük yaşlardan itibaren var olan bir duygudur. Çocuklar, genellikle evlerinde besleyecekleri bir hayvanları olsun isterler. Çocuk kitaplarının kahramanı olan çocuklar, gerçek hayatta olduğu gibi hayvanlara isim bulurlar. Kitaplarda, hemen hemen her hayvanın özel bir adı vardır. Alain Kaiser’in yazdığı *Yavru Tilki* adlı kitabın kahramanı Yavuz, hava güzel olduğunda ormanda dolaşmayı seven bir çocuktur. Bir gün ormanda dolaşırken, yalnız ve aç bir yavru tilki gören Yavuz, onu

kucağına alır ve sever. Ailesinin tilkiyi evde istemeyeceğini bildiği için onlardan gizli yavru tilkiyi beslemeye başlayan Yavuz, “pikniğe gidiyorum” diyerek evden yiyecek ve süt alır, tilkiye götürür. Burada, çocuk kahramanın -hayvan sevgisini vurgulamak için bile olsa - ailesinden gizli bir iş yapması yanlış örnek oluşturmaktadır. Yavuz, tilki büyümeye başlayınca onu bir hayvanat bahçesine bırakır, ara sıra sevmeye gider. Kızılıcak adını verdiği tilki de Yavuz’a bağlanmıştır: “*Hafta sonunda Yavuz ile Meral kendisini görmeye geldiklerinde Kızılıcak sevinçten havalara zıpladı. Barınağa her gelişlerinde Yavuz ile Meral öteki hayvanlarla da ilgilendiler. Onlara yiyecek bir şeyler getirdiler.*” Aileler genellikle çocuklarının evde hayvan beslemesine karşı çıkarlar. Bunun nedeni çoğunlukla yaşanan evin hayvan beslemeye elverişli olmamasıdır. Fakat çocuğun bunu anlaması ve kabullenmesi çok zordur.

Bazı kitaplarda, evde hayvan beslenemeyeceğinin bilincinde olan kahramanlar, bazı kitaplarda da çocuğun hayvan beslemesine karşı çıkmayan aileler anlatılmıştır. Alain Kaiser'in yazdığı *Hayvan Sevgisi* adlı kitabın kahramanı Ali, hayvanları seven ve bir kedisi olmasını çok isteyen bir çocuktur. Ancak, apartmanda hayvan beslemenin yasak olduğunu bilen Ali, ailesine bu konuda ısrar etmez. Ali, yolda bulduğu yaralı bir kuşu evde tedavi eder ama iyileşince bırakmak zorunda kalır. Bir başka gün sokakta karşılaştığı bir yaşlı kadının yanındaki köpeği sevince, yaşlı kadın Ali'nin hayvanları sevdiğini anlar, onu evine götürür. Evi kedi ve köpeklerle dolu olan bu kadın, Ali'ye her zaman buraya gelip hayvanları sevebileceğini söylediğinde Ali çok mutlu olur.

Turgay Arıcıoğlu'nun yazdığı *Zeynep ile Pamuk* adlı kitapta, hayvanları çok seven Zeynep, okula giderken bulduğu yavru kediyi eve götürür. Zeynep'in annesi, çok üşüyen kedi yavrusuna süt ısıtır, yavruyu beslerler. Ertesi gün veterinere götürülen kedinin sağlıklı olduğu ortaya çıkar. Zeynep, bir kedisi olduğu için çok mutludur. Gilbert Delahaye'nin yazdığı *Ayşegül Minik Serçe* adlı kitapta Ayşegül, bahçede yuvası ile beraber ağaç dalından düşen bir serçe bulur. Ona Minik adını takar. Ayşegül, serçeyi eve götürür ve besler, büyümesi için çabalar. Ayşegül, okulu tatil olduğu için zamanını onunla geçirir. Okul başladığında serçe yavrusu büyümüştür ve uçmaktadır artık. Ara sıra Ayşegül'ü ziyaret etmeyi unutmaz minik serçe. Şehriban Çetin'in yazdığı *Alaca Martı*, hem çevre kirliliği hem de hayvan sevgisinin vurgulandığı bir kitaptır. Kitabın kahramanı Miço, sahipsiz bir alaca martı bulur, onunla arkadaş olur. Martı, bir kaza sonucu ailesinden herkesi kaybeder, kendisi de yaralanır. Miço, martıyı iyileştirir.

Tatillerini her yıl çiftlikte geçiren Mehmet ile Ayşegül'ün maceralarının anlatıldığı ve Wilfried Carstens'in yazdığı *Çiftlik Hayvanları* adlı kitap, hayvan sevgisini işler. Çiftlikte hayvanlarla birlikte olmak Ayşegül ve Mehmet'i çok mutlu eder. Hayvanlar da adeta onları özler, yanlarına gelmesini beklerler. Kitapta bazı hayvanların ne işe yaradığı da öğretilmektedir.

Çocuk kitaplarında çoğunlukla cılız, hastalıklı, yavru ya da sahipsiz hayvanlar kahraman olarak seçilirler. Böylece bu kitaplar aracılığıyla çocuğa hem hayvan sevgisi hem de zor durumda olana yardım etme mesajı verilmektedir. Gülten Gezer'in yazdığı *Maviş'ime Ne Oldu?* adlı kitabın kahramanı iki kardeş, sokakta yaralı bir kuş bulup eve getirirler. Kafese koyup beslerler. Kardeşlerden biri, onu öğretmenine hediye edecektir ama Maviş ölür. Kardeşler çok üzülür. Çocuğun kuşu iyileştirip öğretmenine hediye etmek istemesi anlamlıdır. Burada öğretmen sevgisi vurgulanırken, kitabın sonunda kuşun iyileşemeyip ölmesi ve çocuğun bu isteğinin gerçekleşmemesi üzücüdür.

Öznur Kolcuoğlu'nun yazdığı *Uğur Böceğinin Peşinde* adlı kitabın kahramanı Ali, akıllı, iyi kalpli ve meraklı bir çocuktur. Ali'nin Hanım adlı kocaman bir köpeği vardır ve

bütün gün onunla oynar. Ali ile köpeği arasında çok kuvvetli bir sevgi bağı vardır: “*Hanım bütün gün Ali'nin peşinde dolaşır, onunla oyun oynamaya bayılırdı. Ali uyurken bile yanından ayrılmaz, aklınca onu korumak için kıpırdamadan yatarı. Ali okuldayken ya da başka bir yere gittiğinde, Hanım kapının önünde, onun dönmesini beklerdi. Taa uzaklardan Ali'nin ayak seslerini tanır, heyecanlanmaya başlar, kuyruğunu hızlı hızlı sallardı.*” Ali ve köpeği, uğur böceği bulmak için çıktıkları bir gezide zamanın nasıl geçtiğini anlayamaz ve karanlık basınca kaybolurlar. Hanım sayesinde evin yolunu bulur ve kurtulurlar. Yine aynı yazara ait olan *Veterinerde* adlı kitapta Ali, iki gündür topallayan köpeği Hanım için endişelenir, gece uyuyamaz. Arkadaşı Ayşe de çok sevdiği kedisini veterinerine götürecektir o da endişelidir: “*Hayvan kliniği nasıl bir yerdi? Pamuk'un canı yanar mıydı?*” Ertesi gün kliniğe giderler. Hanım'ın bacağındaki çatlak tedavi edilir. Pamuk genel bir kontrolden geçer. Ayşe çok rahatlamıştır ve hayvanları çok sevdiği için veteriner olmaya karar verir. Bu kitap, hayvan sevgisi yanında meslekleri de tanıtmaktadır.

Çocuk kitaplarında hayvanlar ile çocuklar arasındaki sevgi sadece çocukların hayvanlara yardım etmesi ile sınırlı değildir. Bazen de hayvanlar çok sevdikleri ve bağlandıkları sahiplerine yardım ederler. Altın Kitaplardan çıkan *Çizmeli Kedi* adlı masal bunun güzel bir örneğidir. Sahibinin fakir olmasına çok üzülen ve onun için bir şeyler yapmaya çalışan çizmeli kedi, sahibinin kralın kızı ile evlenip zengin olmasını sağlar. Tüm bu çocuk kitaplarında hayvanlar ile insanlar arasında kuvvetli sevgi ve iletişim vurgulanmaktadır.

Sonuç

Eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir ve insan yaşadıkça yeni şeyler öğrenmeye devam eder. Özellikle çocukluk, eğitimin en yoğun ve etkin olduğu dönemdir. Bu dönemlerde verilen eğitim, çocuğa toplum içinde insanlarla uyum içinde yaşama becerisi kazandırmaya, başka bir deyişle yaşama sanatını öğretmeye yöneliktir.

Çocuklar, toplumların geleceği açısından son derece önemli bireylerdir. Bu yüzden çocuklar için yazılan kitapların özenle ve dikkatle hazırlanmış olması gerekir. Kitaplarda yer alan eğitim değerlerinin çocuğa olumlu katkılar sağlaması hedeflenmelidir.

Çocuk edebiyatı kapsamı içinde ele alınabilecek kitaplara işlediği değerler açısından bakıldığında, özellikle okul öncesi dönem ve ilköğretim birinci kademe düzeyindeki kitapların, genellikle çocukları eğitmeyi hedeflediği söylenebilir. Çalışkanlık, iyilik yapma, yardımlaşma, başkasına özenmeme, elindekilerin kıymetini bilme, söz dinleme, kibirli olmama, temiz olma ve hayvan sevgisi incelenen çocuk kitaplarında en çok işlenen konulardır. Bunların hepsi tek tek ele alındığında, insanın sahip olması gereken temel değerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her birey, iyilik olgusunu oluşturan sevgiyi, hoşgörüyü, saygıyı, doğruluğu, yardımseverliği kişiliğinin bir parçası olarak görmelidir. İnsanın, sahip olduğu yetenek ve güzelliklerin farkında olması, özgüveni açısından çok önemlidir.

Kendini beğenmeyen, hep başkası gibi olmayı düşleyen kişinin mutlu olması çok zordur. Halinden memnun olmama, yapılan işlerde başarısızlığı beraberinde getirebilir. Çocuk kitaplarında özgüveni sağlam kahramanlar başarılı ve mutlu gösterilerek çocuklara model alacakları kişilikler sunulabilir.

Çocuk kitaplarında çocuklarına öğüt veren ya da onları tehlikelere karşı uyarılar genellikle annelerdir. Çocuklar, kendileri ile ilgili kararlarda her zaman söz sahibi olmadıkları için kimi zaman büyüklerinin sözünü dinlemek durumunda kalabilirler. Fakat öğüt veren kim olursa olsun çocuk ilk etapta itirazla karşılık vermektedir. Ancak çocuk kahraman sonunda büyüklerine hak vermekte, yanlışını kabullenmektedir.

Yardımseverlik, çocuk kitaplarında işlenen önemli bir davranış biçimidir. Zor durumda olana yardım etme, iyi insanların sahip olduğu bir erdemdir. Kitaplarda, genellikle “iyilik yapan iyilik bulur” mesajı verilerek çocuklar iyilik yapmaya yönlendirilmektedir.

Çocuk kitaplarında kibirli kahramanlar genellikle üstün olduklarını iddia ettikleri konuda başarısız olurlar. Böylece alçakgönüllü olan kişi yüceltilir. Kendini beğenmenin kötülüğünü vurgulayan kitaplar, kendini beğenen kahramanın zor duruma düşmesiyle son bulur. Çocuk kitaplarında olumsuz sonlar çok fazla yer almamalıdır. Ancak olumsuz sonlar çocuklara iletilmek istenen mesajı daha etkili hale getirebilir.

Temizlik, çocuk kitaplarında çeşitli boyutlarıyla ele alınmaktadır. Kişisel temizlik, yaşanılan evin, okulun, çevrenin temizliği... Diş fırçalama, banyo yapma, el yıkama ve genel olarak temizlik kuralları kitaplarda en sık vurgulanan konulardır. Çocuk kitaplarında, insanların yaşadıkları çevreyi sorumsuzca kirletmelerine de dikkat çekilmektedir.

Hayvan sevgisi, çocukların çoğunda küçük yaşlardan itibaren var olan bir duygudur. Çocuklar, genellikle evlerinde besleyecekleri bir hayvanları olsun isterler. Çocuk kitabının kahramanı olan çocuklar, gerçek hayatta olduğu gibi hayvanlara isim bulurlar. Kitaplarda, hemen hemen her hayvanın özel bir adı vardır. Bu hayvanlarla çocuklar arasında sıkı bir sevgi bağı vardır.

İyi hazırlanmış çocuk kitapları içerdikleri eğitsel değerlerle çocukları yetiştirecek, iyi eğitilmiş çocuklar geleceğimizin teminatı olacaktır.

KAYNAKLAR

ÇAKMAK- GÜLEÇ, Havise, GEÇGEL, Hulusi, (2005) *Çocuk Edebiyatı*, Kök Yayıncılık, Ankara.

DAYIOĞLU, Gülten, (2000) “Çocuk Kitaplarında Eğitsellik”, *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara.

ERDAL, Kelime, (2008) “Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Temizlik”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi/ Journal of Uludağ University Faculty of Education*, Cilt XXI, Sayı 2008/2, Uludağ Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, Bursa.

İZGÜ, Muzaffer, (2000) “Çocuk Kitapları Okul Kitaplarının Yerini Almamalıdır”, *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildirileri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara.

SINAR ÇILGIN, Alev, (2007) *Çocuk Edebiyatı*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

ŞİMŞEK, Tacettin, (2002) *Çocuk Edebiyatı*, Rengârenk Yayınları, Ankara.

UÇAR, Gülsüm, (2006) “Aşkın Güngör’ün “Düşler Diyarı”nda Evrensel Değerler Eğitimi”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

URAL, Serpil, (2006) “Çocuk Edebiyatı Yapıtlarındaki Yaşam Gerçekliği”, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

YALÇIN, Alemdar-AYTAŞ, Gıyasettin, (2003) *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

İNCELENEN KİTAPLAR

Akay, Sadiye, *Yavru Tavşanın Düşü*, Yuva Yayınları, İstanbul, y.t.y.

Akbaş, Erdinç, *Özgürlük Meraklısı Otobüs*, Tomurcuk Yayınevi, İstanbul, 2005.

Aline de Petingy, *Cemile Banyo yapmak İstemiyor*, Çeviren: Seda Darcan Çiftçi, Kaknüs Çocuk Serisi, İstanbul, y.t.y.

Arıcioğlu, Turgay, *Zeynep ile Pamuk*, Ünlü Çocuk Yayınları, İstanbul, 2006.

Arı Maya, Polat Kitapçılık, İstanbul, 2003.

Aslan ile Sivrisinek, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.

- Carstens, Wilfried, *Çiftlik Hayvanları*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2006.
- Çağlaroğlu, Nurefşan, *Misimisi Ellerini Yıkıyor*, Zambak Yayınları, İzmir, 2006.
- Çağlaroğlu, Nurefşan, *Doktor Arı Cimcime*, Zambak Yayınları, İzmir, y.t.y.
- Çetin, Şehriban, *Tike ile Pike*, Ünlü Çocuk Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çetin, Şehriban, *Alaca Martı*, Ünlü Çocuk Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çizmeli Kedi*, Altın Kitaplar, İstanbul, y.t.y.
- Çoban ile Keçiler*, Timaş Yayınevi, İstanbul, 2005.
- Delahaye, Gilbert, *Ayşegül Minik Serçe*, Alpagut Yayınevi, y.t.y.
- Denizde Bir Macera*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006.
- Dinçer, Ercan, *Mumi Yardımlaşıyor*, Zambak Yayınları, İzmir, y.t.y.
- Dokuzoğlu, Gülay, *Temiz ve Sağlıklı Olalım*, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, y.t.y.
- Gezer, Gülten, *Maviş'ime Ne Oldu?*, Nesil Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Gizli Hazine*, Ezop Masalları, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
- İki Çalışkan Öğrenci*, Tay Yayınları, İstanbul, 2002.
- Kaiser, Alain, *Yavru Tilki*, Nurdan Yayınları, İstanbul, y.t.y.
- Kaiser, Alain, *Hayvan Sevgisi*, Nurdan Yayınları, İstanbul, y.t.y.
- Kırmızı Başlıklı Kız*, Tramvay Yayınları, İstanbul, 2006.
- Kolcuoğlu, Öznur, *Uğur Böceğinin Peşinde*, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- Kolcuoğlu, Öznur, *Veterinerde*, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- La Fontaine Masalları*, Nurdan Yayınları, İstanbul, 2007.
- Masal Gemisi*, Nesil Çocuk, İstanbul, 2008.
- Masal Gemisi*, "İyiliksever Tavşan", Nesil Çocuk, İstanbul, 2008.
- Masal Gemisi*, "İyi Kalpli Küçük Fare", Nesil Çocuk, İstanbul, 2008.
- Meşe ile Saz*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
- Oğuzkan, Şükran, *Yıkanmayı Sevmeyen Kimi*, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 1981.
- Oltulu, Mehveş, *Mumu Diş Fırçalıyor*, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 2004.
- Rainaud, Jacqueline, *Ormanı Koruyalım*, Altın Kitaplar, İstanbul, y.t.y.
- Serbest, Hülya, *Özgür Uğur Böceği*, Aydınca Yayınları, Mersin, 2006.
- Sivaslıoğlu, Aziz, *Kendini Beğenmiş Balık*, Farklı Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Sivaslıoğlu, Aziz, *İnci Gibi Dişler*, Farklı Yayıncılık, İstanbul, y.t.y.
- Şirin, Nurşen, *Söz Dinlemeyen Yelkenli*, Timaş Yayınları, İstanbul, y.t.y.
- Turan, Nuran, *Mevlana İnternette*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- Tavşan ve Kaplumbağa*, Altın Kitaplar, İstanbul, 2006.
- Üç Küçük Domuzcuk*, İlk Kaynak Yayınları, Ankara, 1995.
- Yardımsever Kirpi*, Polat Kitapçılık, İstanbul, 2004.